

Цифрова валюта у системі об'єктів цивільних правовідносин: криптовалюти, стейблкоїни, цифрові валюти центрального банку

Микита Олегович Червяков*

*Управління державної реєстрації нормативно-правових актів
Департаменту реєстрації та систематизації правових актів,
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого,
Харків, Україна*

**e-mail: m.o.chervyakov@nlu.edu.ua*

Анотація

Актуальність статті полягає у запропонованому підході: класифікувати цифрові об'єкти не лише за правовим статусом, а й за функціональною ознакою. Умовою для цього є правова невизначеність в Україні через відсутність спеціального закону про віртуальні активи та фрагментарність регулювання цифрових речей і грошей. Мета статті – доктринально сформулювати категорію «цифрова валюта» як міжкатегоріальне поняття, що охоплює криптовалюти, стейблкоїни та цифрові валюти центрального банку. Під час дослідження застосовано такі методи: формально-юридичний, порівняльно-правовий, функціональний і системний підходи; аналіз національних актів і законопроектів України, права Європейського Союзу та позицій міжнародних інституцій. Доведено, що попри різну правову природу зазначені об'єкти мають спільні ознаки – нематеріальну форму, технологічну основу, вартість, відчужуваність, здатність виконувати функції засобу платежу і засобу накопичення, а також програмованість. Обґрунтовано дуалістичну природу цифрової валюти, що поєднує ознаки майна і грошей. Показано відмінність між цифровими валютами центрального банку та електронними грошима, які не слід отождествлювати. Запропоновано виокремити стейблкоїни та цифрові валюти центрального банку як окрему групу об'єктів цивільних прав, тоді як криптовалюти через волатильність зберігають майнову природу. Перспективи: розроблення концептуальної бази для вдосконалення цивільного законодавства України з урахуванням міжнародних стандартів, уточнення критеріїв відмежування цифрових об'єктів і моделі їх інтеграції у систему об'єктів цивільних прав.

Ключові слова: цифрова валюта; криптовалюта; стейблкоїн; цифрова валюта центрального банку; цивільні правовідносини; правова природа; віртуальні активи.

Digital Currency in the System of Civil Law Objects: Cryptocurrencies, Stablecoins, Central Bank Digital Currencies

Mykyta O. Cherviakov*

Department for Justice and National Security of the Division
of State Registration of Regulatory Legal Acts,
Department of Registration and Systematization of Legal Acts,
Yaroslav Mudryi National Law University,
Kharkiv, Ukraine

*e-mail: m.o.chervyakov@nlu.edu.ua

Abstract

The relevance of the article lies in the proposed approach: to classify digital objects not only by legal status but also by functional features. The need for such an approach arises from legal uncertainty in Ukraine caused by the absence of a special law on virtual assets and the fragmented regulation of digital things and money. The purpose of the article is to doctrinally formulate the category of "digital currency" as an inter-category concept encompassing cryptocurrencies, stablecoins, and central bank digital currencies. Methods: formal-legal, comparative-legal, functional, and systemic approaches; analysis of national acts and draft laws of Ukraine, European Union law, and the positions of international institutions. Results: it is proven that despite their different legal nature, these objects share common features—immaterial form, technological basis, value, transferability, the ability to perform the functions of a means of payment and a store of value, and programmability. The dual nature of digital currency is substantiated, as it combines features of property and money. The distinction between central bank digital currencies and electronic money, which should not be equated, is demonstrated. It is proposed to identify stablecoins and central bank digital currencies as a separate group of civil law objects, while cryptocurrencies, due to volatility, retain the nature of property. Prospects: development of a conceptual framework for improving the civil legislation of Ukraine in line with international standards, clarification of criteria for distinguishing digital objects, and modeling their integration into the system of civil law objects.

Keywords: digital currency; cryptocurrency; stablecoin; central bank digital currency; civil legal relations; legal nature; virtual assets.

Вступ

Цифрова валюта – явище далеко не нове у різних сферах, зокрема й у праві. В Україні, попри відсутність чинного спеціального закону щодо віртуальних активів, уже існують певні напрацювання, що регулюють суспільні відносини стосовно цифрових речей та грошей. Однак різноманіття цифрових об'єктів зумовлює необхідність виокремлення категорії для тих із них, які мають

спільні ознаки та функції, що визначають їхню природу. Відсутність такої узагальнювальної категорії створює правову невизначеність: правники змушені працювати з окремими правовими режимами, не маючи єдиної рамки для об'єктів, що виконують однакову платіжну функцію у цифровій формі. Тому доцільним є доктринальне формулювання категорії «цифрова валюта» як міжкатегоріальне поняття, що сприятиме систематизації правового регулювання та може бути використане законодавцем у майбутньому.

Поняття «цифрова валюта» охоплює різноманітні правові феномени: криптовалюту, стейблкоїн та цифрову валюту центрального банку (далі – ЦВЦБ). Відмінності правової природи цих об'єктів є очевидними: криптовалюти та стейблкоїни – приватні децентралізовані активи, тоді як ЦВЦБ – державні централізовані гроші в цифровій формі. Водночас усі вони є, зокрема, нематеріальними (цифровими) об'єктами, що функціонують на основі технології розподіленого реєстру (далі – DLT) (наприклад, блокчейн) та використовуються для збереження вартості, здійснення платежів або інвестування.

Отже, у статті доводиться, що криптовалюти і стейблкоїни (як віртуальні активи), а також ЦВЦБ (як гроші у цифровій формі), попри відмінності у правовій природі, мають розглядатися разом – у межах єдиної категорії «цифрова валюта» як об'єкт цивільних правовідносин.

Актуальність цього дослідження полягає у запропонуванні нового підходу: класифікації цифрових об'єктів не лише за правовим статусом, а й за функціональними ознаками. На цій основі обґрунтовується виокремлення категорії «цифрова валюта» як міжкатегоріального поняття, що охоплює криптовалюти, стейблкоїни та ЦВЦБ, об'єднані спільною платіжною функцією та роллю у цивільному обороті. Такий підхід усуває правову фрагментацію та створює єдину концептуальну рамку для подальшого розвитку цивільного законодавства.

Огляд літератури

Тема цифрових валют все частіше зустрічається в науковому просторі України й досліджувалася вітчизняними науковцями, такими як: О. О. Дмитрик, А. М. Ісаєв [1], Р. А. Майданик [2], В. М. Логойда [3], В. Г. Савенкова, Б. О. Вихристенко [4], І. Ю. Гулейков [5] та ін., а також іноземними, зокрема, D. Arner, J. Barberis, R. Buckley [6], S. Haber, W.S. Stornetta [7], M. Adachi [8], M. Cirasino [9] та ін. Крім того, проблематика цифрових валют опрацьовується на міжнародному рівні та становить інтерес для міжнародних інституцій, наприклад, Світового банку, Ради з фінансової стабільності, Європейського центрального банку, Міжнародної групи з протидії відмиванню грошей та ін.

Однак увага авторів зосереджена на опрацюванні цифрових об'єктів переважно в межах уже усталених правових конструкцій (як-от «віртуальні активи» чи ширша категорія «цифрові речі») та на ізолюваному аналізі окремих їх різновидів (криптовалют, стейблкоїнів, ЦВЦБ) без побудови єдиної міжкатегоріальної рамки. Домінують дослідження, що деталізують дефініції, правову природу та регуляторні підходи, часто із порівняльно-правовим акцентом на досвід іноземних юрисдикцій і наглядові моделі.

За всієї цінності цих праць, їхній підхід залишається здебільшого в межах окремих категорій (як-от віртуальні активи чи цифрові речі) і не пропонує цілісної класифікації, яка б дала змогу об'єднати криптовалюти, стейблкоїни та ЦВЦБ у спільну категорію «цифрова валюта» як об'єкт цивільних правовідносин.

Матеріали та методи

Методологічною основою статті є поєднання формально-юридичного, порівняльно-правового та функціонального методів аналізу. Формально-юридичний метод застосовано для дослідження норм цивільного законодавства України та проєктів законодавчих актів, що регулюють цифрові активи. Порівняльно-правовий метод використано для зіставлення національних положень із нормами права Європейського Союзу та міжнародними підходами. Функціональний метод дозволив виявити спільні ознаки криптовалют, стейблкоїнів та ЦВЦБ, що уможливлює їх об'єднання в єдину категорію «цифрова валюта». Використання системного підходу дало змогу обґрунтувати дуалістичну правову природу цифрової валюти як об'єкта цивільних правовідносин.

Результати та обговорення

Історичні витоки та термінологічна невизначеність цифрових валют

Технологічний поступ був постійним рушієм змін у грошово-платіжній сфері: післякризовий фінтех сформував нову парадигму організації платежів і фінансових послуг [6]. Ще на початку 1990-х було описано ідею криптографічно зв'язаних блоків для фіксації подій у часі [7]. Проте ключовий якісний зсув стався зі статтею С. Накамото і запуском Bitcoin. Криптовалюти продемонстрували можливість однорангових електронних розрахунків без центрального посередника [10]. Водночас висока волатильність і спекулятивний характер криптовалют обмежили їх здатність виконувати класичні функції грошей.

Прагнення подолати ці обмеження призвело до появи стейблкоїнів – цифрових валют, вартість яких забезпечується прив'язкою до національних валют

або інших активів. Вони стали своєрідним містком між криптовалютами і традиційною фінансовою системою, й водночас порушили питання регуляції та монетарного суверенітету. Паралельно центральні банки розпочали розробку власних цифрових валют (ЦВЦБ), які мають поєднати інноваційність нових технологій із гарантіями держави. У результаті цифрові валюти набули різних форм – від приватних криптовалют до державних ЦВЦБ, що зумовило появу нової термінологічної проблематики.

У сучасному науковому та правовому дискурсі термін «цифрова валюта» є одним із найбільш дискусійних, оскільки вживається у різних значеннях залежно від контексту та юрисдикції. Нерідко він ототожнюється з іншими поняттями – «віртуальна валюта», «електронні гроші», «віртуальні активи», що породжує термінологічну невизначеність.

Так, у 2014 р. Міжнародна група з протидії відмиванню грошей (FATF) зазначала, що цифрова валюта може означати цифрове представлення або віртуальної валюти (нефіатної), або електронних грошей (фіатних), і тому часто використовується як синонім терміна «віртуальна валюта» [11]. Це свідчить про раннє визнання факту, що цифрова валюта не є однорідним феноменом і може включати як державні (електронні гроші), так і приватні (віртуальні) форми.

Подальші міжнародні дослідження підтверджують підхід до цифрової валюти як до узагальнювального поняття, що охоплює як приватні, так і державні форми. Зокрема, у спільному аналітичному документі Програми розвитку ООН та UNCDF цифрова валюта трактується як «umbrella-термін», що включає різні технологічні рішення – як на основі DLT, так і без нього [12]. У цьому документі наголошується, що цифрова валюта визначається не лише емітентом (держава чи приватний суб'єкт), а передусім її функціональністю: можливістю виконувати роль засобу обміну чи збереження вартості, а також формою існування виключно у цифровому середовищі.

Водночас існує плутанина серед вчених, які ототожнюють терміни «цифрова валюта», «віртуальна валюта» та «криптовалюта». Наприклад, О. Фартушняк та Ю. Часовнікова у своїй науковій роботі наголошують, що зазначені об'єкти є словами-синонімами [13], однак, на нашу думку, це твердження є дискусійним.

Так, відповідно до глосарія термінів, наведеного у ст. 3 Директиви Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2015/849 від 20 травня 2015 р. про запобігання використанню фінансової системи для цілей відмивання грошей або фінансування тероризму, про внесення змін до Регламенту Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 648/2012 та про скасування Директиви Євро-

пейського Парламенту і Ради 2005/60/ЄС та Директиви Комісії 2006/70/ЄС, «віртуальні валюти» означає цифрове вираження вартості, яке не є випущеним або гарантованим центральним банком або органом публічної влади, не є обов'язково прив'язаним до законодавчо встановленої валюти і не має юридичного статусу валюти або грошей, але приймається фізичними або юридичними особами як засіб обміну, який може передаватися, зберігатися або яким можна торгувати в електронній формі [14]. З цього випливає, що віртуальні валюти включають криптовалюти та стейблкоїни, оскільки вони не випускаються та не гарантуються центральним банком держави, а їх емітентами є приватні стейкхолдери. Окрім того, ці об'єкти не є законними платіжними засобами, залежно від юрисдикції (Bitcoin є законним платіжним засобом у Сальвадорі), та можуть використовуватися з метою обміну, купівлі, продажу, зберігання, інвестування.

У своєму дисертаційному дослідженні В. Логойда зазначає, що термін «цифрова валюта» є узагальнювальним для таких видів об'єктів цивільних прав, як ЦВЦБ та електронні гроші, а також криптовалюти [3]. Водночас віднесення електронних грошей до категорії цифрових валют є дискусійним з огляду на їх юридичну й технологічну відмінність від ЦВЦБ.

Отже, логічним буде класифікувати цифрову валюту на такі підвиди: криптовалюта, стейблкоїн та ЦВЦБ. Однак, відповідно до цивільного законодавства, вказані об'єкти, що об'єднуються у категорію цифрової валюти, мають різну правову природу.

Приватні цифрові валюти в праві України: класифікація та цивільно-правова природа (криптовалюти, стейблкоїни)

Так, відповідно до ст. 179¹ Цивільного кодексу України (далі – ЦК України) цифровою річчю є благо, що створюється та існує виключно у цифровому середовищі та має майнову цінність; цифровою річчю є віртуальні активи, цифровий контент та інші блага, щодо яких застосовуються положення частини першої цієї статті. При цьому до цифрових речей застосовуються положення ЦК України про речі, якщо інше не встановлено ЦК України, законом або не впливає із сутності цифрової речі [15].

Проектом Закону про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо врегулювання обороту віртуальних активів в Україні від 7 листопада 2023 р. № 10225, запропонованого Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку (далі – Законопроект № 10225), визначено, що віртуальний актив – це цифрова річ, що може передаватися та зберігатися в електронному вигляді з використанням технології розподіленого реєстру або іншої подібної технології [16].

Водночас Законопроект № 10225 встановлює, що віртуальний актив не є засобом платежу на території України та не може бути предметом обміну на майно (товари), роботи (послуги). До видів віртуальних активів належать:

- токени електронних грошей (ЕМТ) – «стабільні» токени, прив'язані до однієї офіційної валюти;
- токени з прив'язкою до активів (ART) – «стабільні» токени, чия вартість спирається на інші активи або кошик активів;
- токени, які визначені індивідуальними ознаками (NFT);
- віртуальні активи, які не є токенами з прив'язкою до активів та токенами електронних грошей (зокрема, сервісні токени) [16].

Указаний Законопроект № 10225 не є вичерпним, оскільки існує схожий документ, розробником якого є Міністерство цифрової трансформації України (Законопроект № 10225-1) [17]. І хоча ці проекти перебувають на стадії парламентського розгляду, положення з них є концептуальним базисом в Україні для формування національної нормативної моделі регулювання віртуальних активів.

Крім того, зазначені законопроекти розроблені відповідно до Регламенту (ЄС) 2023/1114 Європейського парламенту та Ради від 31 травня 2023 р. про ринки криптоактивів, яким вносяться зміни до Регламентів (ЄС) № 1093/2010 та (ЄС) № 1095/2010 і Директив 2013/36/ЄС та (ЄС) 2019/1937 [18], що свідчить про прагнення України гармонізувати власне законодавство з *acquis* Європейського Союзу та забезпечити інтеграцію у спільний цифровий фінансовий простір.

Отже, з положень національного законодавства щодо віртуальних активів випливає, що криптовалюти та стейблкоїни є майном. Водночас такого висновку доходить Р. А. Майданик, підкреслюючи, що цифрові речі є майном, якщо вони мають майнову цінність, можуть відчужуватися або іншим способом переходити від однієї особи до іншої, а також на які може бути звернено стягнення кредитором [2].

Державні цифрові гроші: е-гривня, правова природа та відмежування від електронних грошей

Іншим різновидом цифрової валюти є ЦВЦБ, правова природа якої суттєво відрізняється від криптовалют і стейблкоїнів. В Україні концепція ЦВЦБ реалізується у вигляді е-гривні, яка слугує цифровою формою наявної форми готівкової гривні, випускається Національним банком України (далі – НБУ) та є законним платіжним засобом [19]. Водночас згідно із Законом України «Про платіжні послуги» (далі – Закон) цифрові гроші

НБУ – це електронна форма грошової одиниці України, емітентом якої є НБУ[20].

При цьому відповідно до ч. 1 ст. 192 ЦК України законним платіжним засобом, обов'язковим до приймання за номінальною вартістю на всій території України, є грошова одиниця України – гривня [15]. Е-гривня відповідає цьому критерію, оскільки номінована у гривні й за задумом має виконувати всі функції грошей та бути законним платіжним засобом у випадках, передбачених законом. На додаток до цього Законопроект 10225 передбачає, що цифрові гроші НБУ не належать до віртуальних активів [16]. Таким чином, за своєю сутністю ЦВЦБ (е-гривня) як об'єкт цивільних прав є різновидом грошей у безготівковій формі й має зобов'язальну правову природу [1].

Однак, не має виникати правової плутанини між ЦВЦБ та електронними грошима. ЦВЦБ буде зобов'язання центрального банку, і її власники матимуть вимогу до нацбанку, тобто безпосередньо до держави. На відміну від цього, електронні гроші є зобов'язаннями емітентів, і, відповідно, власники матимуть право вимоги безпосередньо до емітентів, навіть якщо регуляція вимагає, щоб кошти, отримані в обмін на електронні гроші, зберігалися в центральному банку. До того ж, регулятор може створювати додаткові зобов'язання, шляхом випуску ЦВЦБ – за власним рішенням, тоді як емітенти електронних грошей обмежені в такому праві, оскільки їхні зобов'язання мають відповідати отриманим коштам [9].

ЦВЦБ (за винятком форми) буде ідентичною готівці й може слугувати засобом обміну, розрахунковим засобом, засобом збереження вартості, а також бути конвертованою за номіналом. Однак, з урахуванням технологічної особливості, ЦВЦБ наділяється двома новими важливими функціями: розумними контрактами та програмованими грошима. ЦВЦБ, що передається безпосередньо, наприклад, від уряду до громадян – може бути «запрограмована» для прийому лише певних типів транзакцій (купівля продуктів харчування та ліків), а також відхилення інших (азартні ігри). ЦВЦБ може бути доступною із настанням певних обставин, наприклад, надзвичайних ситуацій або воєнних дій [9]. Варто підкреслити, що ця функція може бути реалізована для всіх видів цифрових валют.

Отже, цифрова валюта – непростий об'єкт цивільних правовідносин, що складається з віртуальних активів (криптовалют, стейблкоїнів) та цифрових грошей (ЦВЦБ). Цифрова валюта поєднує у собі ознаки як майна, так і грошей, що ускладнює її цивільно-правову характеристику. Проте, незважаючи на диференційовану правову природу криптовалют, стейблкоїнів та ЦВЦБ, вони мають низку спільних характеристик, що дають змогу уніфікувати зазначені об'єкти у категорію цифрової валюти.

Узагальнення функціональних характеристик цифрової валюти

Нижче наведено таблицю, що узагальнює ключові ознаки, які об'єднують криптовалюти, стейблкоїни та ЦВЦБ у категорію «цифрова валюта». Кожна ознака аргументована та пояснена для класифікації цих об'єктів як цифрових валют.

Таблиця

**Спільні ознаки криптовалюти, стейблкоїна та ЦВЦБ,
що дозволяє класифікувати їх як цифрову валюту**

Ознака	Пояснення до ознак, за рахунок яких криптовалюта, стейблкоїн та ЦВЦБ є цифровою валютою
Нематеріальна (цифрова) форма	Існують виключно у цифровому середовищі, тобто не можуть набувати фізичної форми
Вартість	Криптовалюти визначаються ринковою ціною, стейблкоїни – стабільною вартістю, забезпеченою резервами, ЦВЦБ – номінальною вартістю, гарантованою державою
Відчужуваність	Можуть передаватися у різні способи (дарування, купівля-продаж, позика, міна, пожертва), спадкування, переказ через електронні платформи
Технологічна основа	Цифрові валюти побудовані на основі DLT (у більшості випадків блокчейн). ЦВЦБ може створюватися на централізованій цифровій платіжній платформі (залежно від моделі впровадження)
Засіб платежу	ЦВЦБ та стейблкоїни мають платіжну функцію. Наприклад е-юань номіналом 1:1 до фізичного юаня або USDC – 1:1 до долара можуть використовуватися, як класичний платіжний засіб. Криптовалюти через волатильність поки що не можуть мати таку ознаку, хоча деякі з них, наприклад XRP, мають за мету стати глобальним платіжним інструментом
Засіб накопичення	Криптовалюти і стейблкоїни набули поширення як інструмент збереження капіталу, а ЦВЦБ замислюються як стабільна форма грошей, гарантована державою
Смартконтракти та програмованість (програмованість)	Цифрові валюти здатні бути «запрограмованими» на конкретні види транзакцій, наприклад, виплати за спеціальним призначенням (гуманітарна допомога, пожертва, заробітна плата)

Джерело: побудовано автором на основі узагальнення положень, викладених у роботах [4; 5; 9; 21].

Криптовалюти, стейблкоїни та ЦВЦБ поєднують низку характерних ознак, що дають змогу уніфікувати їх у категорію цифрової валюти. Перелік спільних ознак, наведений у таблиці, не є вичерпним. Тому, враховуючи значний науковий інтерес до цифрових валют, доцільним буде залишити цей перелік спільних ознак полем для дискусій.

Те, що цифрова валюта є об'єктом цивільних правовідносин, – сумнівів не виникає. Цифрова валюта – це «гібридний» об'єкт, який включає цифрову річ та гроші, та, відповідно, має дуалістичну правову природу. Водночас доцільним буде розглянути цифрову валюту «окремим» об'єктом цивільних прав, як таким, що здійснює функцію майбутнього засобу платежу. Нині законодавець пішов шляхом розмежування цифрових валют на приватні (криптовалюти, стейблкоїни) та публічні (ЦВЦБ) гроші. Проте світ поділився на два різні фінансові табори.

Глобальні моделі регулювання: публічні ЦВЦБ та приватні стейблкоїни

Так, О. Куш зазначає, що глобальний фінансовий світ поділився на дві півкулі: перший – це емітенти ЦВЦБ (Індія, Китай, Нігерія, Росія), а другий – це світ приватних цифрових грошей (США) [22].

У зв'язку з цим у США зареєстровано три основних законопроекти:

- Guiding and Establishing National Innovation for U.S. Stablecoins of 2025 (GENIUS Act of 2025) – цей законопроект має на меті створення комплексної нормативної бази для стейблкоїнів як різновиду цифрових активів, що підтримують стабільну вартість, прив'язану до фіатних валют (насамперед долара США). Законопроект передбачає визначення стандартів випуску, обігу, зберігання та контролю за такими активами, встановлює вимоги до емітентів, а також механізми забезпечення прозорості та надійності фінансової системи [23];
- H.R. 3633 – Digital Asset Market Clarity Act of 2025 (CLARITY Act of 2025) – цей законопроект спрямований на формування чіткого правового статусу цифрових товарів (digital commodities). Він визначає компетенцію Комісії з торгівлі товарними ф'ючерсами США (CFTC) у сфері регулювання обігу таких активів та передбачає обов'язки бірж, брокерів та інших посередників щодо дотримання вимог законодавства у сфері фінансового моніторингу й боротьби з відмиванням коштів. Проект має на меті усунення правової невизначеності, яка існує щодо кваліфікації й регуляторного нагляду за криптовалютами та іншими видами цифрових активів [24];
- H.R. 1919 – Anti-CBDC Surveillance State Act – цей законопроект спрямований на заборону Федеральній резервній системі

США розробки, випуску та впровадження ЦВЦБ. Метою є недопущення використання ЦБЦВ як інструмента державного контролю за приватними фінансовими операціями громадян, а також як засобу проведення монетарної політики. Законопроект відображає занепокоєння щодо потенційних ризиків надмірного державного втручання у сферу приватних прав та фінансової свободи осіб [25].

Зазначене підтверджує розмежування глобальної фінансової системи на публічні та приватні цифрові валюти. Водночас, якщо розглядати ЦВЦБ та стейблкоїни, то, попри їхню різну правову природу (публічні та приватні за емітентом), вони виконують подібні функції у фінансовій системі. Ідеться насамперед про такі функції, як забезпечення стабільності вартості, можливість використання як засобів платежу та накопичення, серед іншого. Саме ця функціональна тотожність дозволяє ставити питання про можливість їх розгляду в межах одного об'єкта цивільних прав.

Криптовалюти ж не можуть повною мірою виконувати зазначені функції через свою високу волатильність. Як підкреслює Банк міжнародних розрахунків, значні коливання цін на криптовалюти не дозволяють розглядати їх як стабільний грошовий інструмент, радше, як спекулятивний актив [26]. Схожою є позиція й інших міжнародних інституцій, наголошуючи, що саме стейблкоїни та ЦВЦБ покликані забезпечити стабільність та інтеграцію цифрових активів у фінансову систему [27].

У цьому контексті слушною є теза, що хоча приватні стейблкоїни та публічні ЦВЦБ ґрунтуються на різних засадах емісії та контролю, їхня функціональна близькість дає підстави для об'єднання в межах єдиного цивільно-правового режиму. Як зазначають дослідники, ключовою умовою такого підходу має стати забезпечення конвертованості між приватними та публічними цифровими грошима, які потенційно можуть бути широко прийняті як майбутній засіб платежу [28].

Ураховуючи наведене, видається обґрунтованим припущення, що попри відмінність правової природи та емітентів – стейблкоїни та ЦВЦБ за своєю функціональністю можуть бути розглянуті в межах загального платіжного засобу, і таким чином, окремим об'єктом цивільних прав – цифровою валютою. Водночас таке узагальнення поки що не має достатньої доктринальної та нормативної підтримки й повинно залишатися предметом наукової дискусії. Беззаперечним видається лише одне: цифрова валюта як явище вже сьогодні є об'єктом цивільних правовідносин, що характеризується дуалістичною правовою природою, поєднуючи у собі ознаки як майнових благ, так і грошових коштів.

Висновки

Отже, у цій статті доведено, що криптовалюти та стейблкоїни (як віртуальні активи), а також ЦВЦБ (як гроші у цифровій формі), попри відмінності у правовій природі, мають розглядатися разом – у межах єдиної категорії «цифрова валюта» як об'єкт цивільних правовідносин.

Відповідно до цивільного законодавства, віртуальні активи (криптовалюти, стейблкоїни) визначаються як цифрова річ, не є законним засобом платежу та є майном. При цьому ЦВЦБ (цифрові гроші) законодавець визначає законним засобом платежу, різновидом грошей у безготівковій формі, і такою, що має зобов'язальну правову природу. Крім того, встановлено, що ЦВЦБ та електронні гроші – це різні правові явища, які не мають ототожнюватися. Зазначене дає підстави вважати цифрову валюту «складним» об'єктом цивільних прав.

Водночас види цифрової валюти включають низку спільних ознак, зокрема, нематеріальна (цифрова) форма, технологічна основа (DLT), вартість, відчужуваність, засіб платежу та накопичення, програмованість. А втім, глобальний фінансовий світ поділився на дві півкулі: перший – це емітенти ЦВЦБ, а другий – це світ приватних цифрових грошей. У зв'язку з цим цифрова валюта є не лише об'єктом цивільних правовідносин, що характеризується дуалістичною правовою природою, а може претендувати на зайняття окремого місця серед об'єктів цивільних прав. ЦВЦБ та стейблкоїни за рахунок забезпечення конвертованості між собою, здатні стати у майбутньому загальним платіжним засобом, що, у свою чергу, дасть змогу розглядати їх як окремий об'єкт цивільних прав – цифрова валюта.

Список використаних джерел

- [1] Дмитрик О. О., Ісаєв А. М. Віртуальні активи, цифрові гроші, платіжні системи: деякі аспекти правового регулювання. *Правова позиція*. 2023. № 3(40). С. 149–154. <https://doi.org/10.32782/2521-6473.2023-3.29>.
- [2] Майданик Р. Цифрова річ як майно та її оборотоздатність. *Цивілістична Платформа*. 2025. № 1(4). С. 19–59. <https://doi.org/10.69724/2786-8834-2025-4-1-19-59>.
- [3] Логойда В. М. Криптовалюти як об'єкт цивільних прав: порівняльно-правовий аналіз : дис. ... д-ра філософії з права : 081. Ужгород : Ужгород. нац. ун-т, 2022. 287 с.
- [4] Савенкова В. Г., Вихристенко Б. О. Теоретико-правові підходи та практичні аспекти визначення віртуальних активів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2025. Вип. 87. Ч. 3. С. 137–145. <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.87.3.20>.
- [5] Гулейков І. Ю. Цифрові активи в цивільному обороті України : дис. ... д-ра філософії з права : 081. Київ, 2025. 243 с.

- [6] Arner D., Barberis J., Buckley R. The Evolution of Fintech: A New Post-Crisis Paradigm. *UNSW Law Research Paper*. 2016. No. 2016-62. URL: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2676553 (last accessed: 18.07.2025).
- [7] Haber S., Stornetta W. S. How to Time-stamp a Digital Document. *Journal of Cryptology*. 1991. Vol. 3. P. 99–111. URL: <https://link.springer.com/article/10.1007/BF00196791> (last accessed: 08.08.2025).
- [8] Adachi M., Da Silva P. B. P., Born A., Cappuccio M., Czák-Ludwig S., Gschossmann I., Pellicani A., Philipps S.-M., Plooi M., Rossteuscher I., Zeoli P. Stablecoins' role in crypto and beyond: functions, risks and policy. *Macroprudential Bulletin*. July 2022. Issue 18. URL: https://www.ecb.europa.eu/press/financial-stability-publications/macroprudential-bulletin/html/ecb.mpbu202207_2~836f682ed7.en.html (last accessed: 18.07.2025).
- [9] Cirasino M., Bossone B., Banka H., Faragallah A., Malaguti M. C., Srinivas G. Central Bank Digital Currency: A Payments Perspective. Washington, DC: World Bank, 2021. URL: </mnt/data/Central-Bank-Digital-Currency-A-Payments-Perspective.pdf> (last accessed: 18.07.2025).
- [10] Nakamoto S. Bitcoin: A Peer-to-Peer Electronic Cash System. 2008. URL: <https://bitcoin.org/bitcoin.pdf> (last accessed: 08.08.2025).
- [11] Financial Action Task Force. Virtual Currencies – Key Definitions and Potential AML/CFT Risks. *FATF/OECD*. 2014. URL: <https://www.fatf-gafi.org/content/dam/fatf-gafi/reports/Virtual-currency-key-definitions-and-potential-aml-cft-risks.pdf> (last accessed: 18.07.2025).
- [12] Foster K., Blakstad S., Gazi S., Bos M. Digital Currencies and CBDC Impacts on Least Developed Countries (LDCs). *Dialogue on Global Digital Finance Governance Technical Paper 1.2*. UNDP/UNCDF. 2021. URL: <https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2021-06/UNDP-UNCDF-TP-1-2-Digital-Currencies-and-CBDC-Impacts-on-Least-Developed-Countries-LDCs-EN.pdf> (last accessed: 18.07.2025).
- [13] Фартушняк О., Часовнікова Ю. Облікова ідентифікація грошей у суб'єктів господарювання в умовах цифровізації. *Економічний аналіз*. 2023. Т. 33, № 1. С. 164–171. <https://doi.org/10.35774/econa2023.01.164>.
- [14] Про запобігання використанню фінансової системи для відмивання грошей та фінансування тероризму, що вносить зміни до Регламенту (ЄС) № 648/2012 Європейського Парламенту та Ради і припиняє дію Директиви 2005/60/ЄС Європейського Парламенту та Ради і Директиви Комісії 2006/70/ЄС : Директива (ЄС) 2015/849 від 20.05.2015 р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/55-GOEI/es2015849.pdf> (дата звернення: 18.07.2025).
- [15] Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 18.07.2025).
- [16] Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо врегулювання обороту віртуальних активів в Україні : проєкт закону України від 07.11.2023 р. № 10225. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/43123> (дата звернення: 18.07.2025).
- [17] Проєкт закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо врегулювання обороту віртуальних активів в Україні» від 17.11.2023 р. № 10225-1. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/43232> (дата звернення: 18.07.2025).

- [18] Markets in Crypto assets (MiCA). URL: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2023-0118_EN.html (last accessed: 18.07.2025).
- [19] Аналітична записка за результатами пілотного проекту із впровадження платформи «Електронна гривня» та електронних грошей Національного банку України (е-гривні). Київ : Нац. банк України, 2019. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Analitichna_zapiska_E-grivnya.pdf (дата звернення: 18.07.2025).
- [20] Про платіжні послуги : Закон України від 30.06.2021 р. № 1591-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1591-20#Text> (дата звернення: 18.07.2025).
- [21] Федосенко Н. А. Цифрові активи як об'єкт цивільних прав: спроба кваліфікації в умовах відсутності спеціального правового режиму. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2025. Вип. 3. Ч. 1. С. 335–343. <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.03.1.50>.
- [22] Куш О. Трамп обирає криптореволюцію. Які наслідки для світу це матиме. *ZN.ua*. 5 серп. 2025. URL: <https://zn.ua/ukr/amp/macroeconomics/tramp-obiraje-kriptorevoljutsiju-jaki-naslidki-dlja-svitu-tse-matime.html> (дата звернення: 18.07.2025).
- [23] United States Congress. S. 394 (119th Congress, 2025–2026): Guiding and Establishing National Innovation for U.S. Stablecoins of 2025 (GENIUS Act of 2025). URL: <https://www.congress.gov/bill/119th-congress/senate-bill/394/text> (last accessed: 18.07.2025).
- [24] United States Congress. H. R. 3633 (119th Congress, 2025–2026): Digital Asset Market Clarity Act of 2025 (CLARITY Act of 2025). URL: <https://www.congress.gov/bill/119th-congress/house-bill/3633> (last accessed: 18.07.2025).
- [25] United States Congress. H. R. 1919 (119th Congress, 2025–2026): Anti-CBDC Surveillance State Ac. URL: <https://www.congress.gov/bill/119th-congress/house-bill/1919> (last accessed: 18.07.2025).
- [26] Bank for International Settlements. 85th Annual Report, 2014/15. Basel, 2015. URL: <https://www.bis.org/publ/arpdf/ar2015e.pdf> (last accessed: 18.07.2025).
- [27] Adrian T., Mancini-Griffoli T. The Rise of Digital Money. *IMF FinTech Note*. No. 19/01. International Monetary Fund. Washington, D.C., July 2019. URL: <file:///D:/Desktop/FTNEA2019001.pdf> (last accessed: 18.07.2025).
- [28] Bolt W., Lubbersen V., Wierst P. Balancing public and private interests: Crypto, stablecoin and central bank digital currency. *SUERF Policy Note* No 275. April 2022. URL: <https://www.suerf.org/policynotes/balancing-public-and-private-interests-crypto-stablecoin-and-central-bank-digital-currency/> (last accessed: 18.07.2025).

References

- [1] Dmytryk, O.O., & Isaiev, A.M. (2023). Virtual assets, digital money, payment systems: some aspects of legal regulation. *Legal position*, 3(40), 149-154. <https://doi.org/10.32782/2521-6473.2023-3.29>.
- [2] Maydanyk, R. (2025). Digital thing as Property and its negotiability. *Civil Platform*, 1(4), 19-59. <https://doi.org/10.69724/2786-8834-2025-4-1-19-59>.
- [3] Lohoida, V.M. (2022). *Cryptocurrencies as an object of civil rights: comparative legal analysis*. Ph.D. Thesis. Uzhhorod: Uzhhorod National University.
- [4] Savenkova, V.G., & Vykhrystenko, B.O. (2025). Theoretical and legal approaches and practical aspects pf determining virtual assets. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho*

- natsionalnoho universytetu. Series: Pravo*, 87(3), 137-145. <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.87.3.20>.
- [5] Huleikov, I.Yu. (2025). *Tsyfrovі aktyvy v tsyvilnomu oboroti Ukrainy*. Ph.D. Thesis. Kyiv: F. H. Burchak Research Institute of Private Law and Entrepreneurship of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine.
- [6] Arner, D., Barberis, J., & Buckley, R. (2016). The Evolution of Fintech: A New Post-Crisis Paradigm. *UNSW Law Research Paper*, 2016-62. Retrieved from https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2676553.
- [7] Haber, S., & Stornetta, W.S. (1991). How to Time-stamp a Digital Document. *Journal of Cryptology*, 3, 99-111. Retrieved from <https://link.springer.com/article/10.1007/BF00196791>.
- [8] Adachi, M., Da Silva, P.B.P., Born, A., Cappuccio, M., Czák-Ludwig, S., Gschossmann, I., Pellicani, A., Philipps, S.-M., Plooi, M., Rossteuscher, I., & Zeoli, P. (July 2022). Stablecoins' role in crypto and beyond: functions, risks and polic. *Macprudential Bulletin*, 18. Retrieved from https://www.ecb.europa.eu/press/financial-stability-publications/macprudential-bulletin/html/ecb.mpbu202207_2-836f682ed7.en.html.
- [9] Cirasino, M., Bossone, B., Banka, H., Faragallah, A., Malaguti, M.C., & Srinivas G. (2021). Central Bank Digital Currency: A Payments Perspective. Washington, DC: World Bank, Retrieved from [/mnt/data/Central-Bank-Digital-Currency-A-Payments-Perspective.pdf](https://mmt/data/Central-Bank-Digital-Currency-A-Payments-Perspective.pdf).
- [10] Nakamoto, S. (2008). Bitcoin: A Peer-to-Peer Electronic Cash System. Retrieved from <https://bitcoin.org/bitcoin.pdf>.
- [11] Financial Action Task Force. Virtual Currencies – Key Definitions and Potential AML/CFT Risks. (2014). *FATF/OECD*. Retrieved from <https://www.fatf-gafi.org/content/dam/fatf-gafi/reports/Virtual-currency-key-definitions-and-potential-aml-cft-risks.pdf>.
- [12] Foster, K., Blakstad, S., Gazi, S., & Bos, M. (2021). Digital Currencies and CBDC Impacts on Least Developed Countries (LDCs). *Dialogue on Global Digital Finance Governance Technical Paper 1.2*. UNDP/UNCDF. Retrieved from <https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2021-06/UNDP-UNCDF-TP-1-2-Digital-Currencies-and-CBDC-Impacts-on-Least-Developed-Countries-LDCs-EN.pdf>.
- [13] Fartushniak, O., & Chasovnikova, Yu. (2023). Accounting identification of money at business entities in the conditions of digitalization. *Economic Analysis*, 33(1), 164-171. <https://doi.org/10.35774/econa2023.01.164>.
- [14] Directive (EU) 2015/849 of the European Parliament and of the Council on the prevention of the use of the financial system for the purposes of money laundering or terrorist financing, amending Regulation (EU) No. 648/2012 of the European Parliament and of the Council, and repealing Directive 2005/60/EC of the European Parliament and of the Council and Commission Directive 2006/70/EC. (May 20, 2015). Retrieved from <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/55GOEEI/es2015849.pdf>.
- [15] Civil Code of Ukraine. (January 16, 2003). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.
- [16] Draft Law of Ukraine No. 10225 "On Amendments to the Tax Code of Ukraine and other legislative acts of Ukraine regarding the regulation of virtual assets turnover in Ukraine". (November 7, 2023). Retrieved from <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/43123>.

- [17] Draft Law of Ukraine No. 10225-1 "On Amendments to the Tax Code of Ukraine and other legislative acts of Ukraine regarding the regulation of virtual assets turnover in Ukraine". (November 17, 2023). Retrieved from <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/43232>.
- [18] Markets in Crypto-Assets (MiCA). Retrieved from https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2023-0118_EN.html.
- [19] National Bank of Ukraine. (2019). Analytical note on the results of the pilot project for the implementation of the "Electronic Hryvnia" platform and electronic money of the National Bank of Ukraine (e-hryvnia). Kyiv. Retrieved from https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Analitichna_zapiska_E-grivnya.pdf.
- [20] Law of Ukraine No. 1591-IX "On Payment Services". (June 30, 2021). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1591-20#Text>.
- [21] Fedosenko, N.A. (2025). Digital assets as an object of civil rights: an attempt to qualify in the absence of a special legal regime. *Analytical and Comparative Jurisprudence*, 3(1), 335-343. <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.03.1.50>.
- [22] Kushch, O. (September 5, 2025). Trump chooses the crypto revolution. What consequences will this have for the world?. *ZN.ua*. Retrieved from <https://zn.ua/ukr/amp/macroeconomics/tramp-obiraje-kriptorevoljutsiju-jaki-naslidki-dlja-svitu-tse-matime.html>.
- [23] United States Congress. S. 394 (119th Congress, 2025–2026): Guiding and Establishing National Innovation for U.S. Stablecoins of 2025 (GENIUS Act of 2025). Retrieved from <https://www.congress.gov/bill/119th-congress/senate-bill/394/text>.
- [24] United States Congress. H. R. 3633 (119th Congress, 2025–2026): Digital Asset Market Clarity Act of 2025 (CLARITY Act of 2025). Introduced 29.05.2025. Retrieved from <https://www.congress.gov/bill/119th-congress/house-bill/3633>.
- [25] United States Congress. H. R. 1919 (119th Congress, 2025–2026): Anti-CBDC Surveillance State Act. Retrieved from <https://www.congress.gov/bill/119th-congress/house-bill/1919>.
- [26] Bank for International Settlements. (2015). 85th Annual Report, 2014/15. Basel. Retrieved from <https://www.bis.org/publ/arpdf/ar2015e.pdf>.
- [27] Adrian, T., & Mancini-Griffoli, T. (July, 2019). The Rise of Digital Money. *IMF Fin-Tech Note*. No. 19/01. International Monetary Fund. Washington, D.C. Retrieved from <:///D:/Desktop/FTNEA2019001.pdf>.
- [28] Bolt, W., Lubbersen, V., & Wierdsma, P. (April 2022). Balancing public and private interests: Crypto, stablecoin and central bank digital currency. *SUERF Policy Note*. No. 275. Retrieved from <https://www.suerf.org/policynotes/balancing-public-and-private-interests-crypto-stablecoin-and-central-bank-digital-currency/>.

Микита Олегович Червяков

головний спеціаліст відділу з питань правосуддя та національної безпеки
Управління державної реєстрації нормативно-правових актів
Департаменту реєстрації та систематизації правових актів
аспірант кафедри цивільного права
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого
61024, вул. Григорія Сковороди, 77, Харків, Україна
e-mail: m.o.chervyakov@nlu.edu.ua
ORCID 0009-0001-6347-3476

Mykyta O. Cherviakov

Chief Specialist of the Office of State Registration of Regulatory Legal Acts
of the Department of Registration and Systematization of Legal Acts

Ph.D. Student of the Department of Civil Law

Yaroslav Mudryi National Law University

61024, 77 Hryhoriia Skovorody Str., Kharkiv, Ukraine

e-mail: m.o.chervyakov@nlu.edu.ua

ORCID 0009-0001-6347-3476

Рекомендоване цитування: Червяков М. О. Цифрова валюта у системі об'єктів цивільних правовідносин: криптовалюти, стейблкоїни, цифрові валюти центрального банку. *Проблеми законності*. 2025. Вип. 170. С. 102–118. <https://doi.org/10.21564/2414-990X.170.341204>.

Suggested Citation: Cherviakov, M.O. (2025). Digital Currency in the System of Civil Law Objects: Cryptocurrencies, Stablecoins, Central Bank Digital Currencies. *Problems of Legality*, 170, 102-118. <https://doi.org/10.21564/2414-990X.170.341204>.

Статтю подано / Submitted: 21.07.2025

Доопрацьовано / Revised: 30.08.2025

Схвалено до друку / Accepted: 29.09.2025

Опубліковано / Published: 30.09.2025